

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Estetik i förskolan

En jämförelse mellan två förskolor och deras estetiska verksamhet

Maria Danielzon Larsson & Sandra Bladin

2012

Examensarbete, grundnivå, (yrkesexamen) 15 hp
Didaktik
Läroprogrammet

Handledare: Fredrik Lindstrand
Examinator: Elisabeth Björklund

Högskolan i Gävle

Akademien för utbildning och ekonomi

Bladin, Sandra & Danielzon Larsson, Maria (2012): *"Estetik i förskolan", en jämförelse mellan två förskolor och deras estetiska verksamhet*. Examensarbete i didaktik, lärarprogrammet 2012.

Handledare: Fredrik Lindstrand

Sammanfattning

Syftet med detta examensarbete har varit att undersöka hur synen på – och arbetet med – estetiska uttrycksformer skiljer sig mellan två kommunala förskolor i samma kommun, där den ena har en uttalat estetisk inriktning. Genom intervjuer med pedagoger, samt observationer vid förskolorna, visar uppsatsen att skillnaderna mellan förskolorna inte är särskilt stora. De skillnader som kan urskiljas handlar i högre grad om yrkeserfarenheten hos pedagogerna och hur den dagliga verksamheten planeras än om den uttalade estetiska inriktningen. Resultatet visar även att estetisk verksamhet generellt betraktas som något positivt av de intervjuade pedagogerna.

Nyckelord: estetisk verksamhet, förskola, pedagog

1. INLEDNING	7
2. SYFTE	8
2.1 Frågeställning	8
3. BAKGRUND	9
3.1 Estetikens tidiga historia	9
3.2 Estetik i förskolan historiskt	10
3.3 Estetik i förskolan idag	11
3.4.1 Musik	12
3.4.2 Rörelse	13
3.4.3 Drama.....	13
3.4.4 Bild & form	14
3.5 Tidigare forskning.....	16
4. METOD	18
4.1 Vetenskapligt förhållningssätt	18
4.2 Metodval	18
4.3 Urval.....	19
4.4 Etik	20
4.5 Genomförande	20
Första informationen	20
Intervjutillfällen	21
Observationstillfällen.....	22
4.7 Bearbetning av data	23
Presentation av informanterna	23
5. Resultat	25
5.1 Pedagogernas bakgrund	26
5.2 Synen på estetik i förskolan.....	26
5.3 Planerad kontra vardaglig estetik	27
5.4 Tillgångar och svagheter	28
5.5 Observationer	29
6. DISKUSSION	32

6.1 Resultatdiskussion	32
6.2 Metoddiskussion	34
7. AVSLUTNING	35
7.1 Fortsatt forskning	35
REFERENSLISTA	36
BILAGOR	38
BILAGA 1	38
Bifogat brev till deltagare	38
Bilaga 2	39
Intervjufrågor	39

1. Inledning

Detta examensarbete handlar om den estetiska verksamheten i förskolan; musik, drama, rörelse, bild och form. I förskolans läroplan, *Lpfö 98 reviderad 2010* (Skolverket, 2010) står det att förskolan ska sträva efter att utveckla barns skapande och kommunikationsförmåga genom olika uttrycksformer såsom bild, sång, rörelser samt konstruktion. Det står även att arbetslaget ska arbeta aktivt för att barnen ska utveckla sin kommunikationsförmåga, att kunna uttrycka känslor och upplevelser med hjälp av olika medel, till exempel bild och form. Betydelsen av estetisk verksamhet är dock inget nytt inom förskolan, då barnens skapande ingått som en viktig del i förskolepedagogiken ända sedan barntädgårdens dagar (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson 2008).

Under förra hösten läste vi specialiseringen bildpedagogik och fick då en annan syn på skapande. Vi fick tillbaka den skaparglädje vi inte känt sedan vi var barn och viktigast av allt väckte det nya tankar hos oss. Det är inte den färdiga produkten, någonting att visa upp hemma, som är det viktiga, utan vägen dit, skapandeprocessen. Detta fick oss att börja reflektera över hur de skapande ämnena används i förskolan. Båda har haft praktik samt arbetat extra på många olika förskolor och tyckte oss ses ett tydligt mönster i det estetiska arbetet. Ofta är det samma förskollärare som tar tag i de olika ämnena och låter dem färgas av deras personliga intressen. Om en pedagog till exempel är intresserad av eller kan spela ett instrument så är det denne som har hand om samlingarna. En nackdel med detta kan vara att de andra pedagogerna inte får chansen att utvecklas inom området.

Detta är två anledningar till varför vi valde att undersöka den estetiska verksamheten i förskolorna. Vi ser den som en stor och viktig del i förskolans arbete. Vårt antagande är att det är genom de estetiska aktiviteterna barnen kan lära känna sig själv och stärka sin självbild och det är upp till pedagogerna att se till att det estetiska används på rätt sätt. Lindstrand (2006) skriver

... estetiska lärprocesser kan omfatta tre aspekter som på olika sätt sammanför områdena estetik och lärande: att lära sig själva gestaltandet eller arbetet med estetisk produktion i något hänseende; att lära sig om det estetiska; och att lära genom estetiskt arbete. (s. 20)

Är detta något som pedagogerna har i bakhuvudet när de arbetar med estetik på förskolorna eller ser de bara det estetiska som en rolig aktivitet?

2. Syfte

Syftet med detta examensarbete är att genom intervjuer och observationer ta reda på hur förskollärare talar om estetik: vad estetik är för dem, hur de ser på dess betydelse i förskolan och hur de använder sig av estetisk verksamhet i förskolan. Examensarbetets fokus rör sig alltså inom didaktikens område, då den berör frågor om hur förskollärare förhåller sig till grundfrågorna vad, hur och varför. *Vad* blir ”estetik” för förskollärarna som intervjuas och *hur* framträder det i praktiken. Hur resonerar de personer som intervjuas kring *varför* man ska arbeta med estetiska uttrycksmedel tillsammans med barnen?

Vi har valt att jämföra två kommunala förskolor där den ena har en mer estetisk inriktning, för att se om det finns någon skillnad i hur de arbetar med de estetiska ämnena och hur pedagogerna på de olika förskolorna uppfattar arbetet med dessa ämnen. Vi vill också ta reda på vilken roll pedagogerna anser sig ha och om de estetiska ämnena förekommer naturligt i det dagliga arbetet på förskolorna.

2.1 Frågeställning

Våra frågeställningar blir i och med dessa funderingar:

Hur beskriver pedagogerna vid de två förskolorna att de arbetar med estetisk verksamhet?

Hur villiga är pedagogerna att använda sig av estetiskt arbete i förskolan?

Hur talar pedagogerna om de estetiska verksamheternas betydelse i förskolan?

3. Bakgrund

I detta avsnitt presenteras hur synen på estetisk verksamhet har förändrats under de senaste århundradena. Även en beskrivning av estetisk verksamhet idag, hur det ser ut i vår läroplan, Lpfö 98, reviderad 2010 (Skolverket 2010). Vi beskriver några olika grenar inom estetiken, exempelvis musik, rörelse, drama, bild och form. Dessa ämnen kommer att ligga i fokus när den estetiska verksamheten i förskolan undersöks. I detta avsnitt presenteras även tidigare forskning inom området.

3.1 Estetikens tidiga historia

Carlsen och Samuelsson (1991) förklarar att själva ordet ”estetik” har sina rötter i grekiskan. Verbet ”*aisthesis*” betyder ”att uppleva med sinnena, att känna”. I antikens Grekland ansågs det att människan inte kunde vara lugn och harmonisk om den estetiska förmågan inte utvecklades. Estetiken förknippades under denna tid inte enbart med konst och konstupplevelser utan med alla tänkbara sinnesintryck. De gamla grekerna menade att den estetiska kunskapen var en motpol till kunskapen som kunde fås genom förnuft och tanke. Paulsen (1996) förklarar att uppfattningen vi nu har av estetiken, att den är förknippad med konst och konstupplevelser, bara är några århundranden gammal. Även Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2008) förklarar vad etik är, och menar att etik är läran om det sköna och om konsten, alltså hur etik förklaras i nutid.

Enligt Bale (2010) var den förste att använda ordet etik, i ett filosofiskt sammanhang, Alexander Baumgarten, en tysk filosof som levde vid mitten av 1700-talet. Baumgartens ledord om etik var enligt Bale ”vetenskapen om sinneskunskapen”. Han pekade på betydelsen av att kunna koppla samman alla sina sinnesintryck till en helhet. Efter Baumgarten kom en annan tysk filosof med en ny idé om vad etik var, Immanuel Kant, även han verksam under 1700-talets mitt. Bale skriver att enligt Kants filosofi är etik mer en känsla. Det är när vi känner lust eller olust vi har en estetisk upplevelse. Var vi kommer ifrån och vår bakgrund har betydelse för hur vi tolkar ett objekt. *När vi uppfattar någonting, uppfattar vi alltså inte tinget i sig själv, utan tinget som det framstår för oss.* (s.82) I början av 1800-talet kom näste inflytelserika tyska filosof, Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Han var en konstännare och ansåg att etik endast hörde ihop med konsten. Enligt Hegel förändras vad som är konst med tiden och han har delat upp konsten i historisk ordning. Inom den symboliska konstformen, som framför allt handlade om byggnadskonst är det formen som är det huvudsakliga medan idén inte är lika konkret. Sedan kom den klassiska konstformen där

form och innehåll går ihop med varandra, inget av dem har en dominans över den andre. Grundtypen i denna konstform var skulpturer. Den tredje konstformen är den romantiska. Den är motsatsen till den symboliska, formen spelar ingen roll utan det är innehållet och känslorna som är det huvudsakliga. I den romantiska konstformen ingår måleri, musik och poesi.

I dagens diskussioner om estetik så skriver bland annat Illeris (2009) om

... estetik som ett specifikt sätt för människor att, med sina sinnen, uppleva en känsla av samhörighet mellan dem själva och den omgivande världen. (s.94)

Lindstrand och Selander (2009 s.12) hänvisar till Molander (1996) som menar att det estetiska uttrycket alltid är något nytt som inte fanns där tidigare. Det är viktigt att utgå från sig själv och sina egna tidigare erfarenheter och skapa och uppleva utifrån detta. Det är de känslorna och upplevelserna som blir det estetiska.

Det estetiska har från den första början handlat om känslor, att uppleva med sina sinnen och framförallt om konstupplevelser. Vad som är konst har förändrats under historiens gång, från byggnadskonst till poesi och måleri. Vad som är konst idag är friare och mer upp till skaparen och betraktaren att avgöra.

3.2 Estetik i förskolan historiskt

Enligt Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2008) började det under 1800-talet talas mer och mer om sinneserfarenheter, att det är genom sina sinnen små barn får erfarenhet och kunskap. Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson skriver att det redan under barnträdgårdsrörelsen, med början under 1800-talets mitt, arbetades med teman där barnens intresse var utgångspunkten. Inom temat skulle barnen få arbeta med alla sina sinnen. De skapade, sjöng, läste sagor och gjorde egna teatrar om temat de valt. Den mest grundläggande orsaken, till att estetiken gjorde sitt inträde i förskolan, är enligt Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson att det var unga borgarkvinnor som arbetade i barnträdgård och under 1800-talet var det en självklarhet att kvinnor skulle lära sig spela piano, att sjunga och utföra andra estetiska aktiviteter, vilket resulterade i att dessa aktiviteter även utövades i barnträdgård (se; Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson 2008).

3.3 Estetik i förskolan idag

1998 fick förskolan en egen läroplan, Lpfö 98 (Skolverket 2009). Den första juli 2011 kom en ny uppdaterad läroplan, Lpfö98 reviderad -10 (Skolverket 2010). I den nya läroplanen finns tydligare riktlinjer för vad varje förskollärare ansvarar för och vad arbetslaget ska eftersträva. Där står det att

Förskolläraren ska ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen ges förutsättningar för utveckling och lärande och samtidigt stimuleras att använda hela sin förmåga (s.11)

Arbetslaget ska ge barn möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera, dokumentera och förmedla upplevelser, erfarenheter, idéer och tankegångar med hjälp av ord, konkret material och bild samt estetiska och andra uttrycksformer. (s.11)

Det estetiska är nu, efter revideringen, mycket tydligare i läroplanen, vad förskollärarna förväntas göra och vad barnen ska uppnå under sin tid på förskolan.

Carlsen och Samuelsson (1991) menar att de estetiska ämnena är de ämnen som mest väcker sympati till sinnena, som bild och form, drama, rörelse och musik. Trots att tidigare forskning visat på hur viktiga de estetiska ämnena är i förskolan och skolan behandlas dessa ämnen som både oviktiga och onyttiga. Detta beror främst på att de förnuftsmässiga ämnena har haft en högre status i skolan än de sinnliga ämnena. Rostwall och West (2001) diskuterar detta i sin avhandling och menar att

... vissa kunskapsformer värderas högre än andra. Det anses t.ex. ofta finare att gå på ett teoretiskt gymnasieprogram än på ett yrkesinriktat. (s. 7).

I förskolan används de estetiska ämnena mer i vardagen än vad de görs i skolan. Även Paulsen (1996) tar upp detta och menar att inhämtning av kunskaper i skola och förskola har rangordnats på ett sätt där naturvetenskap- och teknikämnen har rankats högst och de estetiska ämnena har legat längst ner på listan. Dessa ämnen har då setts mer som terapeutiska ämnen som barnen/eleverna kan ägna sig åt när de tar en paus från de ämnen som anses vara mer viktiga och seriösa.

Carlsen och Samuelsson (1991) menar att det är mycket viktigt att skilja på de olika estetiska aktiviteterna, så som dans och musik, drama, bild och form, eftersom alla var för sig representerar ett språk fullt av intrycks- och uttrycksmöjligheter, så ett område inom estetiken kan inte ersätta ett annat.

De enskilda estetiska ämnena har nog så olika traditioner i undervisning och förskolepedagogik, när det gäller hur man lägger vikt vid intryck och uttryck (s. 96)

Det är viktigt att hitta en balans mellan intryck och uttryck i de olika estetiska ämnena menar författarna, men man ska dock inte försöka få en jämvikt i användandet av dessa, då det kan växla mellan olika uttrycksområden och mellan olika åldrar på barnen. Vi har därför valt att titta närmare på de olika estetiska ämnena var för sig.

3.4.1 Musik

Musiken är ett språk som uteslutande vänder sig till sinnesorganet örat. Men även om samtliga ljud kommer in genom örat, aktiveras gärna motoriken och rörelsesinnet. Detta blir extra tydligt om man observerar småbarn, som ofta reagerar omedelbart på musik, med rytmiska rörelser och glädje. (Carlsen och Samuelsson, 1991, s. 99)

Den grundläggande sinnesträningen man ska ägna sig åt med barnen i just musik är enligt Carlsen och Samuelsson, att träna på att skilja på olika ljud, lära dem att lyssna till ljud och att hjälpa barnen att uppmärksamma ljud. Det är också viktigt att samtala med barnen om de ljudupplevelser de varit med om, så de får träna på att sätta ord till sina upplevelser. Något som barnen också kan lära sig av detta är det Kempe och West (2010) diskuterar, att även om två barn lyssnar på samma musikstycke så kanske inte samma känslor framkallas hos dem.

Musikens råmaterial är ljudet, vilket vi kan frambringa på många olika sätt, till exempel med hjälp av kroppen, vår röst, saker i vår omgivning bland annat instrument. Musik i förskolan har en tradition i att lägga sin vikt i reproduktion och i intryck istället för att ägna sig åt barnens eget skapande av ljud menar Carlsen och Samuelsson (1991). Många förskolor har sångsamlingar för att få med musiken i vardagen, de sjunger, gör rim och ramsor. Detta är något som barnen ofta uppskattar, allra helst om det är instrument inblandade, som till exempel en gitarr. Något som ofta inte ingår i dessa samlingar eller i övriga förskoleverksamheten är att barnen själva får prova på olika instrument. Kempe och West

(2010) menar att musik är en stor del av livet för de flesta människor, vi lyssnar nu mer än någonsin tidigare på musik i olika sammanhang. Trots detta börjar allt färre lära sig spela ett instrument. Detta kan bero på, menar Kempe & West, att många människor har fått höra att de är omusikaliska, vilket oftast inte stämmer då 96 procent av befolkningen har en musikalisk förmåga som kan tränas upp.

3.4.2 Rörelse

Enligt Osnes, Skaug och Eid Kaarby (2012) har många svårt att se rörelse och dans som ett eget estetiskt ämne i förskola och skola, då de anses att det hör ihop med musik eller dramaövningar. Rörelse är dock något grundläggande som finns med i alla barns utveckling, den ingår också i nästan alla inlärningsaktiviteter som barnen ägnar sig åt, som att förflytta sig i rummen, sträcka sig efter leksaker eller att dansa. Författarna menar att barn inte bara lär sig med huvudet utan också genom att röra sig och använda sin kropp. *Kroppen och rörelseerfarenheterna är tätt förknippade med deras utveckling av självuppfattning.* (s. 11) I och med detta så är det viktigt att barnen får lära känna sin kropp och att de får känna att de behärskar den genom rörelse. Författarna menar att när en person uttrycker sig i dans så krävs det inte särskilt mycket kroppsmedvetenhet. Barnet har troligtvis redan upplevt en massa rörelse då barnet blivit omringburen av sina föräldrar. När barnet blir lite äldre så kan det se sig själv som något åtskilt från sin förälder och barnets rörelser kan få en funktion som Carlsen och Samuelsson (1991) kallar för ”rörelseglädje”.

Rörelse och dans aktiverar, och utvecklar således, det kinestetiska sinnet (rörelsesinnet). Men också det taktila sinnet via beröring, och synsinnet för orienteringen i rummet. Om man dansar till musik kommer också det auditiva inslaget med i hög grad. (s. 119)

Detta visar tydligt vikten av rörelse redan i de lägre åldrarna för utvecklingen av de olika sinnen.

3.4.3 Drama

Drama som begrepp är ganska omdiskuterat och det finns många uppdelningar, men förskolan ägnar sig oftast åt ”pedagogiskt drama”, vilket har undervisning och uppfostran som

huvudmål. Det som är viktigt i drama menar Carlsen och Samuelsson (1991), är att agera, barnen får en chans att sätta sig in i en annan roll och agera utifrån detta. Barnen kan prova på hur det känns att vara någon annan, vilket gör att de tränar på både imitation och identifikation. Björklund (2008) menar att barn ofta dramatiserar och återberättar sagor och berättelser de hört tidigare för varandra. Detta är väldigt viktigt då barn ofta behöver höra och/eller se samma saker/berättelser flera gånger för att de ska lära sig bättre. De får då en djupare inläring runt just de berättelser de återberättar samtidigt som de lär sig mer om att dramatisera.

Carlsen och Samuelsson (1991) anser att barn kan få bra hjälp i sin dramatisering genom att i tidig ålder ägna sig åt att träna alla sinnen, så som rörelse, hörsel, känsel, lukt och smak. Dessa sinnesupplevelser fås i kontakt med omgivningen. Författarna delar upp lite olika aktiviteter som kan göras tillsammans med barnen, till exempel kan pedagogerna tillsammans med de minsta barnen göra musikalisk gemensamlek, sinneslekar och enkla ringlekar. Med de äldre kan pedagogerna utveckla dramalekarna och till exempel göra associationslekar, fantasilekar och sång/danslekar. Agerandet är precis som musiken, en upplevelse här och nu. Drama finns också, precis som rörelse, i den vardagliga aktiviteten, allra helst när barnen leker rollekar. En pedagog med insyn i dessa lekar kan, enligt Carlsen och Samuelsson, finnas där som ett stöd, utan att styra leken, men komma med förslag och idéer så barnens rollekar utvecklas.

3.4.4 Bild & form

Carlsen och Samuelsson (1991) beskriver att skapande med bild och form hjälper människan att utveckla först och främst synsinnet och känselsinnet, att använda sig av material utanför kroppen för att uttrycka sig.

Sinnesträningen går ut på att lära sig uppleva skillnader, likheter och nyanser hos föremålens egenskaper och hos de intryck man önskar omforma till uttryck. (s. 133)

Det kan till exempel vara bra träning för barnen att känna på olika material och på olika ställen på kroppen, som kinden, under foten eller på magen, för att de ska lära sig hur olika saker kan kännas och att det kan vara stora skillnader på olika ställen på kroppen hur allting känns. Synsinnet är också väldigt viktigt att träna, då detta sinne används dagligen av alla och inte bara i skapande-tillfällen. Vi kan avgöra avstånd, se objekt på nära och långt håll och den

mesta informationen vi tar in under dagen kommer via ögonen. Bendroth Karlsson (1998) diskuterar även hon om hur viktigt det är att barn måste få prova och lära sig om olika slags färger. Så som akryl, oljefärg, vattenfärg och äggtempera. Olika material tar sig på olika sätt, som barnen lättast lär sig genom att uppleva och prova sig fram.

Bild och form är ett ganska brett område där det kan göras otroligt mycket olika saker, att arbeta med olika material så som papper och penna, färg och pensel, lera och trolldag, för att ge några exempel. Möjligheterna är näst intill oändliga, det är bara fantasin som sätter gränser. Carlsen och Samuelsson (1991) tolkar Trageton som menar att det kan vara bra för barnen att inte ha för mycket material framme på samma gång, då det kan bli svårt att hantera alla olika föremål och bestämma sig för vad de ska använda sig av just vid detta tillfälle. Det kan vara bättre att introducera färre material och istället ha fler tillfällen, så barnen kan prova och lära känna dem bättre. Författarna menar också att vuxna i allmänhet tar fram för mycket hjälpmedel, exempelvis formar knivar och färdiga modeller, som de tror ska hjälpa barnen att till exempel arbeta lättare med lera, men oftast så ställer det bara till det för barnen då de kanske inte behöver några hjälpmedel alls, utan bara ska träna på att forma lera med händerna. Finns det dock en massa hjälpmedel så vill oftast barnen prova dessa och får aldrig den närkontakten de borde ha med materialet. Det är också viktigt att pedagogerna är bekanta och bekväma med de aktiviteter de introducerar för barnen. Pedagogerna ska inte bara ha läst om hur det ska eller inte ska göras utan ska också ha provat det praktiskt själva innan.

Löfstedt (1999) menar att det ofta är stor skillnad på vad barnen gör under en bildskapande situation om det är en planerad aktivitet eller om det sker under den fria leken. När det gäller den sistnämnda, fria leken, så använder barnen sig oftast av de material som är lättillgängliga, kritor, färgpennor, papper och saxar. Det färdiga alstret lägger de då oftast i sin låda, på sin plats eller tar med hem på en gång, det blir sällan uppmärksammat av pedagogerna och uppsatt på väggen. Under en planerad bildskapande aktivitet, får barnen oftare, menar Löfstedt, måla med de färger som annars är undanstoppade som vattenfärg och de kan använda sig av ett staffli. Dessa kreationer blir mycket oftare bemötta av pedagogerna och när de är klara så sätts de upp på väggen.

3.5 Tidigare forskning

Johansson (2003) har i sin undersökning *Möten för lärande* kommit fram till att förskoleverksamhetens pedagogiska kvalitet bland annat påverkas av hur stora barngrupperna är, pedagogernas kunskapssyn samt hur samspelt personalen är. I förskolan idag är ett stort problem de stora barngrupperna, vilket kan resultera i tidsbrist, men har också betytt att personalen har stött på nya utmaningar och vunnit nya kunskaper. Författaren beskriver förskoleverksamheten som

En rik flora av perspektiv och dilemman framträder i spänningsfältet mellan det pedagogiska uppdraget, verksamhetens villkor och de processer och möten mellan barn och vuxna som utgör verksamheten. (s. 16)

Johansson tar även upp vikten av materialets tillgänglighet, vilket påverkar barnens möjlighet att vara delaktiga. Pedagogerna ska visa och berätta för barnen vad för material som finns och även vart barnen kan finna materialet. Barnen kan då själva välja vilka aktiviteter de vill utöva och vilket material de vill använda, vilket ger dem ett större inflytande i sin dagliga verksamhet. Barnen ska också uppmuntras till att själva försöka klara av olika saker som till exempel att ta hänsyn till andra människor. Även Nordin-Hultman (2004) diskuterar vikten av tillgänglighet, men menar också att det endast är de ”rumsrena” materialen som är tillgängliga i ateljén, medan de ”kladdiga” materialen oftast är utom räckvidd för barnen. Författaren beskriver samtidigt i sin avhandling *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande* hur ateljéerna sällan ligger centralt i verksamheten vilket kan resultera i att de oftast glöms bort.

Saars (2005) rapport *Konstens metoder och skolans träningslogik* visar att det pratas mycket gott om estetik i skolan, att det är något nytt och positivt, men att ingen kanske egentligen har funderat över innebörden av den estetiska verksamheten. Författaren anser att undervisning i skolan oftast består av återskapande och skriftlig kunskapsform fast många pedagoger betonar att de använder sig av ett estetiskt arbetssätt i sin undervisning.

Saar diskuterar också om leken som ett bra redskap att gå in i en ”som- om- värld”, där barnen har kontrollen och kan förändra leken efter sina egna ändamål. Barnen kan bearbeta händelser i sitt liv genom leken och samtidigt prova olika redskap och sätt att samspela med andra barn. Saar menar att det finns tre stora skillnader mellan träningslogiken, vilket används mest i skolvärlden, och leken. För det första så är leken mer öppen och är inte särskilt reglerad i början utan barn kan själva sätta reglerna. För det andra så förhandlar

barnen hela tiden när de leker, vad som ska hända härnäst och hur leken ska fortlöpa. För det tredje så ändras gestaltningar och innebörder hela tiden i leken.

4. Metod

I detta avsnitt diskuterar vi det metodval vi bestämde oss för att använda, varför vi valde detta, vilka för- och nackdelar vi kan se med detta val. Vi ska presentera hur vi valde att göra våra intervjuer och observationer och hur dessa gick till rent praktiskt.

4.1 Vetenskapligt förhållningssätt

Vår studie har byggts på ett kvalitativt synsätt. I kvalitativ forskning har forskarnas känslor och egna erfarenheter ofta en stor betydelse för hur resultatet blir (Stukát, 2011) eftersom det påverkar tolkningen avsevärt. En kvalitativ forskningsmetod är fenomenografi. Dahlgren och Johansson (2009) menar att fenomenografi är en metod där man tittar på hur fenomen framträder för varje enskild individ. Stukát (2011) beskriver det som att man lägger fokus på vad barnen lär sig och hur, i olika situationer istället för att ta reda på hur mycket de lär sig. Detta var något vi fokuserade på vid våra intervjuer med förskollärarna, hur estetiken framträder för varje intervjuad pedagog.

4.2 Metodval

Vi valde att basera vårt examensarbete på kvalitativa intervjuer och ostrukturerade observationer.

Intervju

Anledningen att vi valde kvalitativa intervjuer var att vi ansåg att frågorna vi ville ha svar på var så pass breda och vi ville göra det möjligt för oss att ställa följdfrågor. Vi ville även ge de intervjuade en möjlighet att ge så utförliga svar som möjligt. Trost (2010) beskriver att denna intervjuform utmärks av att man får innehållsrika svar av enkelt ställda frågor. Efter utförda intervjuer besitter man rikt material där man kan, med hårt arbete och lite tur, finna intressanta åsikter, skeenden och mycket annat.

Observation

Rubinstein Reich och Wesén (2010) menar att personen som håller intervjun måste se hur verksamheten fungerar i vardagen för att kunna få ett bra informationsunderlag. Vi valde därför att även göra ostrukturerade observationer för att se hur det såg ut en vanlig dag i respektive förskola, få en inblick i pedagogerna vardag och se om det stämde överens med

vad de samtalat om under intervjuerna. Författarna definierar observationer som medvetna iakttagelser som görs i ett bestämt syfte.

4.3 Urval

Som underlag till vårt examensarbete valde vi att intervjua förskollärare från två kommunala förskolor, varav en var mer estetiskt inriktad. Från förskolan utan inriktning, som kommer att kallas Korallförskolan, lades ingen vikt vid vilka av förskollärarna som deltog, de fick själva bestämma vilka tre pedagoger från deras förskola som skulle bli intervjuade. Från förskolan med estetisk inriktning, som kommer att kallas Manetförskolan, valde vi att intervjua förskollärare med en speciell utbildning inom det estetiska området: en dramapedagog, en bildpedagog och en danspedagog.

Dessa val gjordes för att få tre pedagoger som ofta var involverade i de estetiska ämnena från Korallförskolan. Från Manetförskolan ville vi intervjua förskollärare med spetskompetens inom något av de estetiska ämnena. Pedagogerna intervjuades en och en, trots att det blev fler tillfällen att intervjua. Anledningen till att detta val gjordes var av samma anledning som skrevs tidigare, att intresset inte låg i förskolans värderingar, utan vad pedagogerna själva ansåg om ämnet. Trost (2010) beskriver att en fälla med gruppintervjuer är att deltagarna fastnar för en åsikt som är lämplig för situationen. Har man en gruppintervju så kan vissa deltagare också välja att inte framföra sina åsikter för att de andra redan pratar tillräckligt.

Två förskolor inom samma rektorsområde valdes och första kontakten skedde via mail till förskolechefen, med information om vad vi ville genomföra. Förskolechefen tog kontakt med pedagogerna på de båda förskolorna och fick ett besked om att de hade pedagoger som ville delta i vår undersökning. Anledningen till att två förskolor i samma rektorsområde valdes var för att det skulle vara så små skillnader som möjligt mellan förskolorna, förutom inriktningen. Vår tanke var om de har samma förskolechef, borde de sträva åt samma håll, ha samma styrdokument och troligtvis samma kommunala förutsättningar

Observationstillfället på Korallförskolan valdes ut i samråd med de intervjuade pedagogerna. De diskuterade med varandra om vilka tider som skulle passa verksamheten bäst och vi fick förslag på tider som passade. Efter en kortare diskussion bestämdes det att observationen skulle ske under en morgonsamling då de hade full personalstyrka. Detta passade oss bra eftersom vi fått höra mycket gott om samlingarna under intervjuerna.

På Manetförskolan talade vi om observationerna med en av de intervjuade pedagogerna. Hon påpekade att besöket på förskolan för våra observationer kunde ske när tid fanns från vår sida, dock informerade hon oss om vilka tider det var lunch på förskolan och även vilka tider de flesta barnen sov.

4.4 Etik

De intervjuade pedagogerna har varit anonyma, bland annat har det i arbetet skrivits ”personlig kommunikation” när en pedagog har blivit citerad, detta för att ingen ska kunna räkna ut vem som har sagt detta. Eftersom en presentation av pedagogerna har skrivits, så var det ännu viktigare att inte skriva ut det fiktiva namnet, då det kan bli enkelt att se vilken pedagog som sagt vad. Det beskrivs i rapporten *God forskningssed* (Vetenskapsrådet, 2011) att när man undersöker intervjudeltagares tankar kring en specifik fråga är den enskilda individens identitet inte viktig för själva arbetet, vilket är fallet i denna uppsats.

Innan intervjuerna fick alla pedagoger chansen att läsa igenom intervjufrågorna, för att se vad arbetet skulle handla om och om de hade något intresse i ämnet. De behövde heller inte bestämma sig för att delta förrän de läst igenom detta och de blev informerade att de hade rätten att avbryta när de behövde, både under och efter intervjun.

Förskolechefen och de deltagande pedagogerna blev informerade att de kommer kunna ta del av det färdiga arbetet, när det publiceras.

4.5 Genomförande

I detta avsnitt berättar vi om hur kontakt med deltagarna till intervjuerna togs. Beskrivningar om hur intervjutillfällena och observationerna fortlöpte. Valet föll på att intervjua pedagoger från två olika förskolor, de kommer kallas Manet- och Korallförskolan. Genom våra intervjuer kommer pedagogernas bild av estetik och hur de använder sig av detta visas upp. För att få syn på vad estetik är samt vikten av estetiskt arbete. Korallförskolan har varit verksam i några år medan Manetförskolan inte ens har varit verksam i ett år.

Första informationen

Våra intervjufrågor (se bilaga 2) skickades i ett mail till förskolechefen så deltagarna skulle få se och tänka lite själva runt våra frågor innan mötet. Pedagogerna på förskolorna hann då innan prata ihop sig om vilka som ville vara med och svara på våra frågor. De ombads att inte diskutera frågorna tillsammans, då alla förskolans pedagogers gemensamma värderingar runt

estetisk verksamhet inte var intressanta, utan endast vad den enskilde pedagogen själv ansåg om detta. Ett brev bifogades tillsammans med frågorna (se bilaga 1) där vi förklarade vilka vi var, vårt syfte med arbetet och att pedagogerna skulle vara anonyma. Våra kontaktuppgifter fanns med så deltagarna kunde nå oss vid eventuella frågor innan intervjun. Johansson & Svedner (2001) menar att det är mycket viktigt att de deltagande pedagogerna ... *skall ha möjlighet att när som helst ställa frågor om undersökningen och få sina frågor sanningsenligt besvarade.* (s. 24)

Båda förskolorna besöktes för en presentation så pedagogerna fick ett ansikte på dem som skulle komma och ha intervjuerna. Dag och tid som skulle passa för att genomföra intervjuerna planerades in tillsammans med alla berörda pedagoger. Trost (2010) beskriver att det är viktigt att informera deltagarna om hur lång tid intervjun är planerad att ta, så denna information delgavs pedagogerna.

Intervjutillfällen

Vi började intervjuerna med att berätta att ljudinspelning skulle ske och frågade om det var någon som inte ville bli inspelad. Vi var noga med att förklara att materialet endast skulle användas som ett hjälpmedel för oss och ingen annan skulle lyssna på detta, och att allt ljudmaterial skulle raderas när uppgiften var klar, efter att ha arkiverats på högskolan under ett år. Enligt Trost (2010) är det viktigt att vid första kontakten och/eller vid intervjutillfället förklara för deltagarna att allt som kommer sägas kommer behandlas konfidentiellt. Alla deltagarna gick med på att inspelning under intervjuerna kunde ske. Johansson och Svedner (2001) menar att det är bra att ha en ljudupptagning när man gör en kvalitativ intervju då till exempel pauser, tonfall och avbrutna meningar kan ha stor betydelse för resultatet.

Vid genomförandet av intervjuerna var båda närvarande. Anteckningar på en dator valdes att göras utöver ljudupptagningen. Arbetsuppgifterna delades upp och gjordes på samma sätt under alla intervjutillfällen. En av oss ställde frågorna och var aktiv i att ställa följdfrågor och svara på eventuella motfrågor för att intervjun skulle fortskrida naturligt. Den andre, var mer passiv, och skrev mest ner det som sades och inflikade bara några få frågor. Det kan både finnas för- och nackdelar när man är två intervjuare, menar Trost (2010). Från intervjuarnas sida så kan man, om man arbetar bra i par, vara ett bra stöd för varandra, men om man inte kan samarbeta så kan man istället störa ut varandra. I och med att arbetsuppgifterna redan var uppdelade innan intervjuerna startade så hade vi klart för oss hur

allt skulle läggas upp, vilket resulterade i ett stort stöd hos varandra, Detta gjorde att vi kände oss säkrare.

Vi förklarade för alla deltagare att det var vad de tyckte om den estetiska verksamheten som var det viktiga i vår undersökning och att det inte finns några rätta eller felaktiga svar på de frågor som ställdes. När en intervju ska ske är det viktigt att deltagaren känner sig trygg i lokalen, det kan därför enligt Trost vara bra att deltagaren väljer i vilken lokal de vill sitta i. Deltagarna valde därför själva var intervjun skulle ske, och alla intervjuer, utom en, skedde i ett avskilt rum där samtal kunde fortskrida utan störningsmoment. Dock under en intervju saknades det personal, så den fick utföras så att pedagogen var tillgänglig och kunde hjälpa de barn som behövde uppsöka toalett. Detta skedde några gånger och störde själva intervjun lite då pedagogen fick avbryta något denne sa flera gånger för att hjälpa barnen.

Trost menar att det kan vara avgörande hur en intervju fortlöper redan i de första frågorna, börjar man på ett otympligt sätt så får man inte det förtroende som krävs för att en intervju ska löpa friktionsfritt. Intervjuerna började därför med enkla frågor som bestod av att deltagarna skulle berätta om sin utbildning samt vilka speciella intresseområden inom den estetiska verksamheten de hade. När pedagogerna svarat på detta så fortsatte vi med de andra frågorna, som krävde lite mer eftertanke. De flesta hade då börjat slappna av och samtalade om sina egna tankar runt våra frågeställningar. Trost menar att kvalitativa intervjuer bland annat går ut på att man tar reda på hur den intervjuade känner och tänker, hur dess föreställningsvärld ser ut samt vilka erfarenheter de har.

Starrin och Renck (1996) anser att det självklart är viktigt att ställa bra frågor och på rätt sätt, men att det kanske är ännu viktigare att kunna vara tyst när man inte behöver prata och verkligen lyssna effektivt. Detta var något vi försökte göra, lyssna och bara lägga in några ord för att hålla diskussionen vid liv. Alla intervjuer avslutades med att fråga om deltagarna hade något mer att tillägga eller om de själva hade några frågor.

Observationstillfällen

På Korallförskolan skedde observationen en fredagsmorgon när de hade storsamling tillsammans hela förskolan. Detta val gjordes för att pedagogerna hade pratat så varmt om sångsamlingarna, så det var något vi ville observera. Vår medverkan skulle vara så osynlig som möjligt, därför skedde observationen från en soffa några meter bort från själv ringen. Allt kunde ses och höras utan att barnen stördes av vår närvaro. Vid observationen i målrummet valdes att sitta vid bordet där barnen satt. Eftersom det bara var två barn med i

denna situation ansåg vi att det nog skulle bli ett mer störande moment om observationen skulle ske från ett hörn, rummet var mycket mindre och situationen mer intim.

Vid besöket på Manetförskolan delade vi på oss och observerade på två olika avdelningar för att hinna se så mycket som möjligt. Båda observationerna skedde även här med oss i bakgrunden för att observationerna skulle bli så likvärdiga som möjligt med observationen på Korallförskolan. Situationerna på de båda avdelningarna var mycket olika. På den ena var det mer en samlad sångsamling, där barnen satt tillsammans med pedagogerna och sjöng, medan den andra hade en friare sångstund, där barnen gick runt och utforskade rummet samtidigt som de vuxna satt på golvet och sjöng.

4.7 Bearbetning av data

Efter varje avslutad intervju skedde en diskussion om vad som hade sagts och diskuterade likheter och olikheter i de olika svaren de deltagande pedagogerna gett oss. Det kunde ibland även framkomma att våra tolkningar såg olika ut. Det var då bra att diskutera detta direkt efter intervjuerna medan minnet fortfarande var färskt. Efter att alla sex intervjuer var genomförda lyssnades materialet igenom och transkriberades. Under transkriberingen togs hela tiden gemensamma beslut om vad som var irrelevant och inte behövdes skrivas med, som till exempel långa pauser och upprepningar av ord.

Efter varje avslutad observation, upprepades metoden som användes vid intervjuerna. Våra nedskrivna observationer jämfördes, liksom reflektioner och tankar.

När allt material var ihopsamlat samt sammanställt, valde vi att fokusera på likheter samt skillnader som upptäckts.

Presentation av informanterna

Johansson och Svedner (2001) beskriver i ett avsnitt i sin bok att man ska visa respekt för deltagarna, till exempel att de ska vara anonyma, samt att man inte ska kunna utröna vilken förskola personen i fråga arbetar på. Detta kan resultera i att deltagarnas motivation för att delta i undersökningen ökar. På grund av detta har informanternas identitet inte avslöjats i vårt arbete. Dels för att pedagogernas identitet inte är relevanta för resultatet i examensarbetet och dels för att vi tror att pedagogerna kände sig mer avslappnade och hade lättare att svara på frågorna när de visste att deras svar ej skulle kunna kopplas tillbaka till dem. Förskolorna är heller inte namngivna, därför kallas de Korallförskolan och Manetförskolan, för att kunna skilja dessa åt. Alla namn i presentationen är fiktiva.

Kicki, arbetar på Korallförskolan

Har varit yrkesverksam inom förskolan som förskollärare i 23 år. *Kicki* har ett extra stort intresse för den estetiska aktiviteten musik. Hon har kunskap i att spela gitarr och gör gärna detta, speciellt under sångsamlingarna. *Kicki* arbetar med barn i åldrarna 1- 5 år.

Bettan, arbetar på Korallförskolan

Bettan har varit yrkesverksam inom förskolan som förskollärare i 21 år. Hon intresserar sig mer för skapande. Hon tycker att det är en rolig aktivitet att ägna sig åt tillsammans med barnen och ser inte sig själv som särskilt musikalisk, så hon känner sig mer bekvämt att ägna sig åt skapande. Hon arbetar med barn i åldrarna 1-5 år.

Lotta, arbetar på Korallförskolan

Lotta har varit verksam inom förskolan som förskollärare i 33 år, var verksam inom förskolan som barnskötare några år innan. *Lotta* intresserar sig, precis som *Bettan*, mer för skapande. Hon anser att det är den estetiska verksamheten som ligger henne närmast. Musik och drama är också roligt, men hon anser sig inte vara lika bra på detta. *Lotta* arbetar med barn i åldrarna 1-5 år.

Shirley, arbetar på Manetförskolan

Shirley har en utbildning som fritidspedagog samt dramapedagog. Har varit verksam inom förskolan i några månader, men har dock arbetat 17 år i fritidsverksamhet samt frilansat med drama och då arbetat med barn i alla åldrar, även förskolebarn. Hon tycker att alla olika estetiska aktiviteter har sin charm, men pratar extra mycket om dans, konst, musik och rörelse. *Shirley* arbetar med barn i åldrarna 1-2 år.

Sanna, arbetar på Manetförskolan

Shirley har en utbildning som förskollärare samt bildpedagog. Hon har varit verksam inom förskolan i två år. För *Sanna* är det skapande och bild som är den estetiska aktiviteten hon brinner för, bland annat för att det finns så otroligt mycket man kan göra inom detta område. *Sanna* arbetar med barn i åldrarna 1-2 år.

Sonja, arbetar på Manetförskolan

Sonja har en utbildning som förskollärare samt en fortbildning inom musik och dans. Hon har varit verksam inom förskolan i åtta månader, har tidigare arbetat i skolan sedan 1998. De estetiska aktiviteter hon har ett extra stort intresse för är dans, rörelse och musik. Hon har alltid tyckt att skapande är roligt men har haft kollegor som har varit bättre på detta, så de har haft huvudansvaret för skapandeprocesserna. *Sonja* arbetar med barn i åldrarna 3-5 år.

5. Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet utifrån analysen av de kvalitativa intervjuerna med pedagogerna. Resultatet har valts att skrivas i löpande text och avsnittet har delats upp i mindre delar, då det blir lättare att följa med i våra tankar.

5.1 Pedagogernas bakgrund

På Korallförskolan hade alla en längre yrkeserfarenhet, 21, 23 och 33 år. De hade alla utbildat sig till förskollärare innan de började arbeta. På Manetförskolan skiljde det sig lite. En av pedagogerna hade nyligen bytt yrkeskategori och utbildat sig till förskollärare och bildpedagog och endast arbetat inom yrket i två år. Dramapedagogen utbildade sig till fritids- och dramapedagog under 1970-talet och har sedan frilansat inom dramaspåret. Hon har arbetat mycket med småbarn, till exempel småbarnsteater, men inte just inom förskola. Under ett år på 1980-talet arbetade hon på ett föräldrakooperativ och har nu arbetat på Korallförskolan i strax under ett år. Danspedagogen utbildade sig till förskollärare i slutet på 1990-talet, men har arbetat i en lågstadielklass sedan 1998. Under tiden har hon fortbildat sig inom dans och musik och började arbeta inom förskolan för cirka ett år sedan.

På Manetförskolan intervjuades pedagoger med spetskompetens inom estetiska ämnen. I och med att de både hade mer utbildning inom estetisk verksamhet, samt att flera av dem var ganska nyutbildade så uttryckte de under intervjuerna ett större intresse kring den estetiska verksamheten. Pedagogerna på Korallförskolan har en längre karriär inom förskoleyrket, vilket uttryckte sig i dess sätt att prata om förskolemiljön och dess vikt.

5.2 Synen på estetik i förskolan

Alla intervjuade pedagoger förklarade en liknande syn på estetiskt arbete i förskolan. Några saker de tog upp var att barnen måste få använda alla sina sinnen, utveckla sin kroppsuppfattning och som en pedagog på kulturförskolan sa

barn lär sig ju genom att röra på sig, det är i kroppen allt sätter sig, alla minnen. Så man kan väl dansa bullbaket till exempel, att man bakar bullen, att man dansar bullen, snurrar runt bullen, sjunger om bullen, ramsar om bullen, man lär sig begreppet bulle på ett kul sätt (personlig kommunikation 29 september 2012).

Detta går att koppla till diskussionen i den tidigare forskningen. Saar (2005) beskrev i sin forskning att barn genom lek har mer kontroll och på så sätt kan ha lättare att befästa nya lärdomar.

Flera av de intervjuade pedagogerna från båda förskolorna menade att genom drama kan barnen gå in i en annan roll och det blir lättare att uttrycka sig, vilket kan stärka deras självkänsla och självförtroende. Det kan även hjälpa barnen att bli empatiska människor. Genom att gå in i en annan roll får barnen lära sig om andra människors känslor. En av pedagogerna på Manetförskolan menade att alla förskolor nog använder sig av estetiska verksamheter, men att de kanske inte alltid har en medveten tanke bakom aktiviteterna och verkligen går på djupet med vad man vill åstadkomma. Samma pedagog beskrev också att arbeta med teman kan vara ett bra arbetssätt, då barnen kan få uppleva en sak på flera olika sätt.

Syftet med estetik är enligt dem, att barnen ska lära sig om livet och att det inte finns något rätt eller fel i estetiken. Barnen kan uttrycka sig genom estetiska aktiviteter utan att värderas och vi måste få dem att tro på sig själva. Och som en pedagog på Manetförskolan sa *de ska få uppleva med alla sinnen, de ska få fler sätt och språk att uttrycka sig med än det talade* (personlig kommunikation 29 september 2012).

5.3 Planerad kontra vardaglig estetik

När det gäller den planerade estetiken finns det många likheter mellan de två förskolorna, men i och med att Korallförskolan funnits lite längre så har den fått mer fasta rutiner runt den planerade verksamheten. De har många planerade aktiviteter varje dag, till exempel samlingar där barnen är indelade i olika grupper utefter dess ålder. Där sjunger, leker och ramsar de. En gång i veckan har de storsamling tillsammans allihop och då sjunger de och en av pedagogerna spelar gitarr. Det brukar även förekomma planerade dramatiseringar. Två pedagoger hade till exempel dramatiserat ”Bu & Bä”, som är en populär barnboksserie. De har även åldersindelade tvärgrupper där de två dagar i veckan har planerade aktiviteter. Den ena dagen har de rörelseaktiviteter och den andra dagen målar och pysslar de. På Manetförskolan påpekar pedagogerna att de inte har kommit igång med den planerade verksamheten ännu, eftersom de har börjat från grunden. De har många småbarn och de arbetar fortfarande med att få ihop gruppen. En av pedagogerna på Manetförskolan berättar att på deras avdelning har de arbetat mycket med böcker, *Vi läste dem, vi lekte dem, vi nästan*

dansade dem (personlig kommunikation 29 september 2012). På den avdelningen har de även en bordsföreställning då de dramatiserar ”Bu & bä i skogen” med dockor. Den föreställningen ”får” barnen när de fyller år eller slutar på förskolan. På en annan avdelning på Manetförskolan berättas det att de har sångsamling varje morgon. När det är dags för samling sjunger pedagogerna en låt som heter ”Ringeli rosen” och då vet alla barnen att de ska komma och sätta sig i ringen.

När de samtalar om den vardagliga estetiken kommer det fram att verkstäder och ateljéer inte används så mycket som de vill. Barnen ber om att få måla, men det är inte alltid det finns tid eller personal att avvara. Så i den vardagliga estetiken blir det mer rita med kritor och tusch, klippa och klistra, sådant som finns tillgängligt på avdelningarna. I avsnittet ”tidigare forskning” diskuterades vad Nordin Hultman (2004) samt Johansson (2003) diskuterat i sin forskning, att barn på förskolan ofta berövas sin tillgång till ateljéer just på grund av att pedagogerna inte hinner följa med, samt att de anser att barnen inte är kapabla till att vistas där själva.

På Korallförskolan lyssnar barnen även mycket på musik. De ber en pedagog slå på musiken ute i stora lekrummet och så dansar de. Nu på senare tid har det blivit mycket klassisk musik bland annat ”Bergakungens sal” och även en del melodifestivallåtar. Barnen brukar även fortsätta spontant med dramalekar som de lekt eller sjungit på samlingarna, till exempel ”Bockarna Bruse”.

5.4 Tillgångar och svagheter

När pedagogerna berättade om vilka tillgångar de ansåg att de hade på sin förskola, så var svaren varierande. På Manetförskolan såg alla intervjuade pedagogerna personalen som en stor tillgång. Att de hade fått arbeta ihop i en process innan förskolan öppnat, menade de var en stor fördel. De fick lära känna varandras styrkor och svagheter, vilket de ansåg bara gjorde dem starkare som arbetslag. Under flera intervjuer på Manetförskolan togs det upp att alla som arbetar på Manetförskolan är mycket intresserade av och har ett kreativt tänkande nära till hands, de brinner för vad de gör. En av pedagogerna tar även upp att lokalerna som en stor tillgång samt närheten till det lokala biblioteket. Pedagogerna från Korallförskolan menar att deras verkstad, som är full med material, hemvrån där barnen har tillgång till utklädningskläder samt deras nya musikanläggning, som gör det möjligt för barnen att dansa i det stora lekrummet, är stora tillgångar för dem. De pratar även gott om sina lokaler som de tillsammans har arbetat med för att förbättra och få till för att de ska passa deras verksamhet.

En pedagog lyfter även fram barnen som en tillgång och menar att de är så uppfinningsrika och de har ett stort intresse för sång och skapande. En annan pedagog ser all personal som en tillgång och beskriver dem som positiva, de bjuder på sig själva och är inte rädda för att prova på nya saker. När svagheter och vad som saknas kommer upp i diskussionerna säger alla från Korallförskolan att de saknar tid. De vill ha mer tid till att sitta ner med barnen och vara med, för att visa att de ser barnen. Det är för stora barngrupper och för lite personal. Mindre barngrupper svarar även två av pedagogerna från kulturförskolan, medan den tredje säger *Vad som saknas är lite struktur och tid har vi ju mycket av men vi måste prioritera tiden* (personlig kommunikation 5 september 2012)

Det märktes en ganska stor skillnad mellan de två förskolorna i de fördelar de såg med sin förskola. De intervjuade pedagogerna på Manetförskolan såg personalen som sin största tillgång. Detta kan bero på att de är så pass nystartad så personalen inte har lärt känna lokalerna ordentligt. Däremot fick pedagogerna chansen att arbeta ihop sig som grupp innan förskolan öppnat, så de vet alla sina och varandras styrkor och svagheter, vilket gör att de kan lita på varandra. På Korallförskolan tog de flesta upp fördelar med lokaler och materialtillgångar som första punkt, vilket kan vara ett resultat av att de har arbetat mycket med just detta den senaste tiden. När pedagogerna talade om vad som kunde saknas på förskolorna, var skillnaderna inte lika stora, alla tog upp att tid är en stor bristvara. Många av dem förklarade sedan att det är på grund av för lite personal och för stora barngrupper som tiden blir knapphändig. Detta kan, precis som Johansson (2003) kommit fram till, vilket vi diskuterade under ”tidigare forskning” påverka den pedagogiska kvalitén i verksamheten.

5.5 Observationer

Båda förskolorna besöktes för att undersöka om vi kunde se det pedagogerna berättat om under intervjuerna. På Korallförskolan medverkade vi bland annat på en av deras stora sångsamlingar. Det var precis som pedagogerna tidigare beskrivit. Barnen såg ut att vara väldigt närvarande och glada under hela samlingen. Det spelades gitarr och alla pedagoger och barn sjöng med i sångerna. Flera sånger hade tillhörande rörelser och barnen, allra helst de äldre, kunde dessa rörelser. Även de yngre barnen hängde med i rörelserna så mycket de kunde. De använde sig mycket av stödtecken under samlingen. Pedagogerna tecknade sina namn när de sjöng en namnsång, de sjöng en sång om djur, till exempel häst, hund och katt, dessa kunde även barnen teckna. Vi har själva sett i vårt arbete samt under praktik på olika förskolor att det blir mer och mer vanligt att använda tecken i förskolan. Detta var extra

viktigt på denna förskola då ett av barnen inte hade det talade språket, utan alltid använde sig av teckenspråk.

En av observationerna ägde rum under en målarstund på Korallförskolan. När de andra barnen och pedagogerna gick ut för att leka, så stannade en av pedagogerna inne tillsammans med två barn. De fick då måla med flaskfärg på papper med en pensel. Ett av barnen hade precis börjat på förskolan, så den korta målarstunden hade som syfte att barnet skulle få bekanta sig med målarrummet på ett lugnt och behagligt sätt. Pedagogerna berättade under hela stunden hur allt gick till, visade var förklädena var och varför de var tvungna att ha på dessa, vilka färger de kunde välja och att man skulle tvätta sig när man var klar.

När observationen på Manetförskolan ägde rum valdes att observeras i olika grupper för att se hur de olika avdelningarna arbetade. Den ena avdelningen var inne i den lokal som förskolan kallar "open space", där de har lite mer öppen yta, som de kan använda sig av när de vill ha rörelse, det finns även några instrument där. Det var en småbarnsavdelning och inget av barnen som var närvarande var över två år. De hade precis lekt "hunden och benet" för första gången och pedagogerna berättade att det hade gått bättre än de trodde, men att det var ganska svårt för de små barnen. De började sedan leka hundar allihop och krypa runt i rummet. Pedagogerna visade hur man kunde göra som hund, de kröp, sniffade och skällde, vilket barnen tyckte var mycket roligt och härmade detta beteende. När det var dags för samling så skulle allihop gå tillbaka till avdelningen. En av pedagogerna tog då hundövningen snäppet längre och kröp tillbaka till avdelningen och detta var något som uppskattades av barnen. När de var tillbaka på avdelningen satte sig pedagogerna på mattan de skulle ha samlingen på, de började på en sång och upprepade sedan denna flera gånger, vilket också tycktes uppskattas av barnen, desto fler gånger pedagogerna sjöng desto mer kunde barnen hänga med, både i sång och i rörelser. Det uttrycktes inga krav från pedagogerna att barnen skulle sätta sig direkt i samlingen utan de kunde röra sig fritt i rummet. Barnen var dock med i sångerna som pedagogerna sjöng, även om de lekte med något annat. Detta märktes mycket bra när pedagogerna ramsade "hallå där- köp blåbär", när de kom fram till delen "hallå där en gång till- köp ruten sill" höll alla barnen för näsan och sa "blä", var de än stod i rummet.

När det sedan var dags för frukt så kom alla barnen och satte sig i ring. Pedagogerna var noga med att prata med barnen hela tiden om vad de valde för frukt och vems tur det var att välja.

På den andra avdelningen, även den en småbarnsavdelning, skulle de precis starta sin samling. De hade en bestämd sång, "ringeli rosen", som de sjöng för att samla barnen. Barnen visste vad som gällde och kom och satt sig. När alla till slut hade samlat sig

gick allting väldigt snabbt. En pedagog plockade fram en låda, där det låg olika leksaker som representerade de olika beskrivningarna i ramsan om ett spöke. Till exempel liten, stor och smal och tjock. Det var bara pedagogerna som ramsade, barnen ramsade inte med. När ramsan var slut la pedagogen ner de olika figurerna igen och ställde bort lådan. Direkt tog hon fram ett fiskespö och började sjunga nästa sång, ”en kulen natt”, inte heller här sjöng barnen med. När pedagogerna sjungit klart delade de ut frukt till barnen. När de hade ätit upp så fick de gå ut i hallen och klä på sig.

På den första avdelningen verkade pedagogerna vara väldigt samspelade och avslappnade. De gjorde allt i den takt det tog och stressade inte upp sig inför samlingen utan tog det i barnens takt. I och med att barnen hade varit aktiva i en styrd aktivitet innan så krävde inte pedagogerna att barnen skulle sitta med i ringen under samlingen utan de kunde gå runt i rummet, leka och undersöka. Pedagogerna lyckades ju ändå få barnens uppmärksamhet. På den andra avdelningen hade de en bestämd sång de sjöng för att samla ihop barnen, istället för att samla på annat sätt, till exempel att ropa om och om igen eller springa och jaga ihop alla barnen. De fick dock inte med barnen under själva sångstunden. Det kan bero på många olika faktorer, till exempel att det var många små och nyinskolade barn som inte var van med situationen sångsamling, men även att det var kort om personal. Det var endast två personal närvarande vid sångsamlingen, varav en ordinarie.

6. Diskussion

Som vi tidigare beskrivit så är syftet med detta examensarbete att se hur pedagoger från två olika förskolor talar om estetiska verksamheter och framförallt hur pedagogerna ser på arbetet. I detta avsnitt diskuterar vi kring det resultat vi kommit fram till, samt hur vårt metodval har fungerat.

6.1 Resultatdiskussion

Om vi kopplar tillbaka till vårt syfte, som var att se hur pedagogerna talar om estetik i förskolan, så anser vi att alla pedagoger vi intervjuade hade en positiv syn på estetisk verksamhet. De menade att betydelsen av estetik hängde samman med dess möjligheter att stärka barnen i deras utveckling. Pedagogerna såg den estetiska verksamheten som ett viktigt redskap i barnens lärande. De gjorde många estetiska aktiviteter på båda förskolorna, men precis som en av pedagogerna på Manetförskolan sa, så kanske många förskolor kämpar med att använda estetik för ett djupare syfte. Många pedagoger gör estetiska aktiviteter endast för att det står med i läroplanen, men ofta inte har någon större uppfattning om vad estetik är och lägger mer tid åt till exempel matematik och naturkunskap. Vi har den erfarenheten från praktik och vikariat att de flesta förskolor prioriterar just matematik och naturkunskap, då de ser det som ett viktigare ämne. Estetiska ämnen genomförs endast för att de måste finnas i verksamheten, eller vid vissa tillfällen bara som någonting roligt för barnen. Likt det vi diskuterade i avsnittet estetik i förskolan idag 3.3, menar Paulsen (1996) att teknik- och naturvetenskapsämnena alltid rankas högre än de estetiska ämnena.

Det finns så mycket barnen kan lära genom rörelse, drama, musik, bild och form. De intervjuade pedagogerna ansåg att estetisk verksamhet bland annat stärker barns självkänsla och självförtroende vilket vi diskuterat i vår resultatdel 5.2.

Saar (2005) skriver att många pratar gott om det estetiska spektrum som finns i skolvärlden, men att det inte fokuseras så mycket på innebörden av den estetiska verksamheten, just detta har upplevts under våra praktikperioder. På Korallförskolan har flera pedagoger en lång yrkeserfarenhet. Vad vi kunde se både från intervjuerna samt observationerna var att de planerade estetiska aktiviteterna var en del av den vardagliga verksamheten. De verkade vana vid detta och hade stor kunskap om barnen på sina avdelningar, så de kunde hitta aktiviteter som fungerade. Nackdelen med detta kan bli att den dagliga verksamheten går på rutin, fokuset från innebörden försvinner. Pedagogerna kan då

missa den djupare tanken bakom aktiviteterna, den som ska hjälpa barnen att lära sig så mycket som möjligt.

På Manetförskolan hade pedagogerna så otroligt mycket idéer som de ville förverkliga, vilket gjorde att de såg den planerade estetiska verksamheten som något väldigt stort, vilket resulterade i att de tyckte att aktiviteterna var svåra att genomföra för att de hade så små barn och allt var fortfarande så nytt för dem. När pedagogerna på Manetförskolan fick frågan om hur den planerade verksamheten såg ut hos dem, så svarade de flesta av dem att de inte kommit igång någonting alls, men när de sedan pratade vidare så kom det fram ganska mycket aktiviteter, som kan räknas in i de estetiska aktiviteterna, så som dramatisering av sagor och spännande skogsutflykter. Uppfattningen vi fick var att de inte räknar med de små aktiviteterna utan att de anser att det planerade måste vara något så mycket större. På Korallförskolan fick vi känslan av att de är mer avslappnade och har hittat en uppdelning, med barn och pedagoger, som fungerar i den planerade verksamheten.

Gemensamt för båda förskolorna var att de såg tid som en bristvara. De menade att det var för stora barngrupper och för lite personal, vilket resulterar i att tiden inte räcker till. Som vi tog upp i avsnittet tidigare forskning 3.5 att Johanssons (2003) resultat visar att barngruppernas storlek och materialets tillgänglighet har stor betydelse för den pedagogiska kvalitén och barnens delaktighet. Stora barngrupper är något som många av de pedagoger, vi stött på under vår utbildning, ser som ett stort problem och kan vara en av anledningarna till att de inte har material framme och lättillgängligt för barnen. Eftersom stor del av tiden i förskolan går åt till de viktigaste delarna, såsom äta, sova, sköta hygien så finns inte tiden till att plocka fram och introducera materialet för barnen så att materialet används på rätt sätt. På så sätt tappar barnen en del av sitt eget inflytande i vardagen, när det kommer till skapande materialet de inte har tillgång till, vilket både Johansson och Nordin-Hultman (2004) tar upp i sin forskning. En av pedagogerna vi intervjuade såg dock att tiden visst fanns där, men att det är upp till pedagogerna att använda tiden rätt. Den tanken fick oss att fundera och se tillbaka på tidigare erfarenheter i olika förskolor. Ofta när pedagoger samtalar om aktiviteter i förskolan, så kommer det upp att ”vi skulle vilja göra det, men det finns inte tid till det”, men det kanske är viktigare att se mer positivt på det vi har och ta vara på tiden som faktiskt finns. Det behöver inte vara särskilt tidskrävande att genomföra en estetisk aktivitet. Båda förskolorna hade till exempel väldigt bra ateljéer/skapande verkstäder, där allt fanns tillgängligt. Det gick även att stänga igen verkstäderna på båda förskolorna, så det går bra att låta allting ligga kvar när man har målat klart, för att sedan gå tillbaka och städa när man har tid, till exempel när de flesta barnen sover middag. Många förskolor vi har besökt och arbetat

på har ofta en tydlig planering runt lunch och läggning av barnen efteråt. Vem som byter blöjor, vem som går ut och vem som torkar bordet är självklart för pedagogerna och de är mycket effektiva. Om de kunde få in sådan effektivitet och planering runt andra aktiviteter, så skulle de nog inte känna att tidsaspekten blir ett lika stort problem.

6.2 Metoddiskussion

Intervjuerna som gjordes gick bra, men förberedelserna hade kunnat vara bättre från första början, till exempel provat intervjutekniker på våra kurskamrater, i och med att intervjuerna gick bättre och bättre och vi fick ut mer av intervjuerna ju fler som gjordes.

Intervjufrågorna skickades ut innan intervjuerna, så pedagogerna skulle vara förberedda. Så här i efterhand finns både för och nackdelar med detta. Dels så fick pedagogerna tid att tänka igenom sina svar, vilket kan resultera i mer utförliga och djupgående svar. Dock kunde då pedagogerna, även om de ombads att de inte skulle göra det, prata ihop sig och diskutera frågorna och svaren skulle bli förskolans värderingar och inte vad pedagogen personligen anser. Vi anser ändå att det positiva väger över, att det var rätt att skicka ut frågorna i förväg, mest för att det var ganska stora frågor och det kunde bli svårt att svara på dessa helt oförberett.

Valet att intervjua pedagoger på endast två förskolor hade också sina för- och nackdelar. Hade fler intervjuer skett med pedagoger på förskolor utan inriktning mot estetik, så kanske skillnaderna mellan dessa och Manetförskolan, som är inriktad mot estetik, hade varit större. Det kan även ha påverkat att vi var på två förskolor som har samma förskolechef, i och med att de då troligtvis har liknande upplägg.

Valet att göra kvalitativa intervjuer känns även i efterhand som rätt val för vårt arbete. Genom att sitta ner med pedagogerna och kunna presentera oss personligen och vårt arbete gjorde att en bra relation till pedagogerna byggdes. Detta är en stor anledning att bra och utförliga svar, kom fram i intervjuerna, som resulterade i en bra grund för vårt arbete. Att pedagogerna själva fick välja tid och plats hade både för- och nackdelar. Fördel var att genom att välja tid själv valde de tider då det var lugnt på förskolan och vi kunde gå iväg och sitta ostört (med undantag när det gäller en intervju). Nackdelen var att de flesta ville ha samma tid, efter lunch då många av de yngre barnen sov middag, så det tog fler dagar än tidigare tänkt för att genomföra alla intervjuerna.

7. Avslutning

I detta avsnitt diskuteras vad som framkommit i våra intervjuer och observationer. Några förslag på fortsatt forskning ges också.

Vi har i detta arbete undersökt den estetiska verksamheten på två olika kommunala förskolor, en utan särskild inriktning och en inriktad mot estetik. Genom intervjuer har pedagogernas syn på estetik och den estetiska verksamheten på deras förskola framkommit. Sedan har vi, genom egna observationer efter intervjuerna, tittat på vad som visats sig när det gäller den estetiska verksamheten på dessa förskolor. Utifrån det har jämförelser gjorts för att se om samma estetiska aktiviteter som pedagogerna ansåg sig arbeta med framträdde för oss. Estetiska aktiviteter används på båda förskolorna, men på Manetförskolan fanns det oftare en djupare tanke bakom aktiviteterna. Samtidigt uttryckte pedagogerna en större press, att de estetiska aktiviteterna behövde vara så stora och alltid ha en röd tråd. På Korallförskolan fanns de estetiska aktiviteterna med mer naturligt i den dagliga verksamheten. Detta kan bero på att Korallförskolan har varit verksam längre och pedagogerna har arbetat ihop en längre tid samt att samtliga pedagoger har längre yrkeserfarenhet än på den nyöppnade Manetförskolan, som har många nyutbildade pedagoger.

7.1 Fortsatt forskning

När det kommer till fortsatt forskning inom detta område skulle det vara intressant att se mer utifrån barnens perspektiv, hur de ser på den estetiska verksamheten, musik, drama, rörelse, bild och form. Det skulle också vara intressant att se vad barn kan få ut av de olika estetiska aktiviteterna, vad de kan vinna för nya kunskaper och när har de skulle kunna ha användning av detta. En annan sak man också skulle kunna undersöka är om det finns tydliga skillnader i utvecklingen inom andra områden, till exempel talutvecklingen och den matematiska kunskapen, om barnet går på en förskola med estetisk inriktning.

Referenslista

- Bale. K, (2010) *Estetik*, Göteborg; Diadalos AB
- Bendroth Karlsson. M, (1998) *Bildskapande i förskola och skola*, Lund; Studentlitteratur
- Björklund. E, (2008) *Att erövra litteracitet, små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*, Göteborg; Geson-Hyltetryck
- Carlsen. K & Samulesson A-M., (1991) *Intryck och uttryck*, Stockholm; Runa förlag
- Dahlgren. L-O & Johansson. K, (2009) ”Fenomenografi”, i Fejes. A & Thornberg. R (red.), *Handbok i kvalitativ analys*, Stockholm; Liber AB
- Illeris. H, (2009) ”Ungdomar och estetiska upplevelser – att lära med samtida konst” i Lindstrand. F & Selander. S, (red.), *Estetiska lärprocesser*, Lund: Studentlitteratur
- Johansson. E, (2003) *Möte för lärande, pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*, Stockholm; Skolverket
- Johansson. B & Svedner. P O, (2001) *Examensarbetet i lärarutbildningen, undersökningsmetoder och språklig utformning*, Uppsala; X-O Graf Tryckeri AB
- Kempe. A-L & West. T, (2010) *Design för lärande i musik*, Finland; WS Bookwell
- Lindstrand. F, (2006) *Att göra skillnad, representation, identitet och lärande i ungdomars arbete och berättande med film*, Stockholm; HLS Förlag
- Lindstrand. F & Selander. S, (2009), *Estetiska lärprocesser*, Lund; Studentlitteratur
- Löfstedt. U, (1999) *Bildskapande verksamhet i förskolan*, Småland; Tryckeri AB
- Nordin-Hultman. E, (2004) *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*, Stockholm; Liber AB
- Osnes. H, Skaug. H N & Eik Kaarby. K M, (2012) *Kropp, rörelse och hälsa i förskolan*, Lund; Studentlitteratur AB
- Paulsen. B, (1996) *Estetik i förskolan*, Lund; Studentlitteratur
- Pramling Samuelsson, I & Asplund Carlsson. M, m.fl. (2008) *Konsten att lära barn estetik*, Falun; Nordstedts akademiska förlag
- Rostwall, A-L. & West, T, (2001) *Interaktion och kunskapsutveckling-en studie av frivillig musikundervisning. Centrum för musikpedagogisk forskning. Kungl. Musikhögskolan. Stockholm: KMH Förlaget. (Avhandling)*
- Rubinstein Reich. L & Wesén. B (2010) *Observera mera*, Lund; Studentlitteratur
- Saar. T, (2005) *Konstens metoder och skolans träningslogik*, Karlstad; Universitetstryckeriet
- Svensson. P-G & Starrin. B, (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik*, Lund; Studentlitteratur

- Starrin, B. & Renck, B. (1996), *Den kvalitativa intervjun*. S.52-78. - I: Svensson, P. & Starrin, B. (red.) (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket, (2009) *Läroplan för förskolan Lpfö 98*, Ödeshög; AB Danagårds Grafiska
- Skolverket, (2010) *Läroplan för förskolan Lpfö 98, reviderad 2010*, Stockholm; Edita
- Stukát. S, (2011) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*, Lund;
Studentlitteratur AB
- Trost. J, (2010) *Kvalitativa intervjuer*, Lund; Studentlitteratur
- Vetenskapsrådet, (2011) *God forskningssed*, Bromma; CM-gruppen AB

Bilagor

Bilaga 1

Bifogat brev till deltagare

Hej!

Tack för att Du vill medverka i vår intervju som kommer ligga till grund för vårt examensarbete, vilket kommer handla om den estetiska verksamheten i förskolan och hur pedagoger förhåller sig till detta.

Vårt syfte med examensarbetet är att undersöka om det finns någon skillnad mellan en kulturinriktad förskola och en förskola utan specialinriktning på hur estetiken framträder, i det vardagliga och i de planerade aktiviteterna. Intervjun kommer att dokumenteras via bandspelare. All information kommer att behandlas konfidentiellt, det vill säga att du och din förskola kommer vara anonym i arbetet. All information från intervjun kommer att förstöras efter att arbetet har skrivits.

Tack på förhand!

Om frågor uppstår innan intervjutillfället kan ni vända er till

	Maria Danielzon Larsson	Sandra Bladin
Telefon:	070- *** ** **	073- *** ** **
Email:	-----	-----

Handledare:

Fredrik Lindstrand

Email: -----

Bilaga 2

Intervjufrågor

Namn:

Förskola:

Utbildning:

År inom yrket:

Är det något yrke som intresserar dig mer inom det estetiska?

Hur ser du på estetik i förskolan?

Hur används estetik på er förskola?

- Hur ser den planerade estetiska verksamheten ut?
- Hur ser den vardagliga estetiken ut?

Vad är syftet med det estetiska och vad vill ni att barnen ska lära sig?

Hur fungerar det?

- Tillgångar?
- Vad saknas?

Har ni en specifik verksamhetsidé för hur ni ska jobba med det estetiska utöver läroplanen?

Under en vanlig dag på förskolan, hur mycket tid tillägnar ni till estetisk verksamhet?